

ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา
ชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Community History and Tourism: Case Study in
Samruern Community, Samruern Sub-District,
Bang Pa-In District, Ayutthaya Province

เอกพล วิงวอน^{1*} | Ekaphon Wingwon
วีรพล น้อยคล้าย² | Weerapol Noiklai

Abstract

This research was purposed to study the condition and the local history of Samruern community and to study the guidelines for promoting

---

¹ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Lecturer, Program in English, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Lecturer, Program in Tourism, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

*Corresponding author email: wekaphon@aru.ac.th

รับต้นฉบับ: 21 สิงหาคม 2565 ปรับแก้ต้นฉบับ: 31 ตุลาคม 2565 รับลงตีพิมพ์: 1 พฤศจิกายน 2565

DOI:

historical and cultural tourism of Samruern community. The study method was qualitative research by using participatory action research in the community. The results were found that Samruern community had a local history of the community that had been involved with the area of Bang Pa-In since the Ayutthaya period due to the location of the community was along the main canal, “Klong Pho,” which was a secondary stream that flowed from Chao Phraya River in the south of Ayutthaya. The settlement of the people in Samruern community from the outset showed that the origin of the community's name and the village's name had been being a unique identity within the community until today. Also, the community had been developed into an ecotourism village offering an outstanding product was a bolete mushroom and local traditions are “bathing under the full Moon” and “making Krathong Talapat.” The second result was the guidelines for promoting community – based tourism, particularly the identity of the community was an ecotourism. There was a fair of a bolete mushroom at Samruern community over the years. However, historical and cultural community - based tourism should have been promoted by community to cooperate with all stakeholders so as to build a learning center of community history, so it could be the historical and cultural knowledge in Samruern community which could raise an awareness of people in the community to preserve their ancient history and could create learning through storytelling. In addition, the community should have developed personnel in tourism department, especially in the area of the local guides and storytelling experts because they had an important role to publicize and to sustain historical information.

Keywords: Community History, Historical and Cultural Tourism, Community Participation

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพชุมชนสามเรือนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือน 2) เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนสามเรือน วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนสามเรือนมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับพื้นที่บางปะอิน ตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนอยู่ริมลำคลองสายหลักอย่าง “คลองโพธิ์” ที่เป็นลำน้ำสายรองที่ไหลมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่อยู่ทางตอนใต้ของกรุงศรีอยุธยา การตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนสามเรือนตั้งแต่เริ่มแรกแสดงให้เห็นถึงที่มาของชื่อชุมชน ชื่อหมู่บ้านที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ภายในชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่น คือ เห็ดตับเต่า มีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ ประเพณีอาบน้ำคั้นเพ็ญ และการทำกระทงตาลปัตร 2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะอัตลักษณ์ของชุมชน คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดกิจกรรมงานวันเห็ดตับเต่างามที่สามเรือนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนสามเรือน สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของท้องถิ่นตนเอง และเป็นการสร้างการเรียนรู้ในชุมชนผ่านการเล่าเรื่อง ชุมชนควรมีการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทางด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือปราชญ์เล่าเรื่องชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนต่อสาธารณชน และเป็นการสืบทอดการถ่ายทอดองค์ความรู้เดิมผ่านการเล่าเรื่องชุมชนไม่ให้สูญหายไป

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ชุมชน, การท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน

บทนำ

ชุมชนสามเรือนถือว่าเป็นชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นเมืองมรดกโลกที่ยิ่งใหญ่ของพระนครศรีอยุธยา โดยผ่านการเชื่อมโยงกับสถานที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์คือ “บางปะอิน” เป็นสถานที่ที่มีการกล่าวถึงกันอย่างมากในช่วงยุคสมัยหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองกษัตริย์ผู้ปกครองนครในสมัยนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อมูลที่ควรค่าแก่การนำมาศึกษาและค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์โดยหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้หรือการบอกเล่ากันปากต่อปากรุ่นสู่รุ่น ทำให้การเชื่อมโยงพื้นที่บางปะอินกับชุมชนริมแม่น้ำลำคลองที่มีพื้นที่อยู่ทางตอนใต้ของพระนครศรีอยุธยานั้นเป็นสิ่งยืนยันถึงความเจริญของพื้นที่ของชุมชนสามเรือนและชุมชนริมแม่น้ำลำคลองในอดีตเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ชุมชนสามเรือนให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งยังมีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในพื้นที่อำเภอบางปะอิน มีประชาชนผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาร่วมกิจกรรมของชุมชนอยู่เป็นประจำ โดยทางผู้นำชุมชนในสามเรือนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลสามเรือนมีการจัดกิจกรรม “วันเห็ดตับเต่างามที่สามเรือน” ซึ่งจัดต่อเนื่องมาทุกปี โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ชุมชนยังมีความต้องการที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ เอาไว้ รวมถึงความรู้ที่สำคัญในอดีตที่ยังมีเหลืออยู่ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่กับคนรุ่นหลัง แต่ปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ในชุมชนที่เกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องก็คือปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของชุมชนโบราณแห่งนี้ เช่น ผลกระทบจากสังคมเมือง การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย กลุ่มคนจากต่างพื้นที่ที่มา

ทำงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัด ปัญหาของประชาชนภาคการเกษตรที่อาศัยอยู่
ดั้งเดิมที่ไม่ได้รับผลประโยชน์เพราะพื้นที่การเกษตรลดน้อยลง (จันทร์ธนา แก้วลี, 2562)

จากที่มาของปัญหาและความสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าควรมีการเก็บ
รวบรวมข้อมูลประวัติต่าง ๆ ของชุมชนสามเรือน ทั้งด้านประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต และสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ รวมถึงความรู้ที่เล่าขาน
ผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการเก็บรวบรวมให้เป็นองค์ความรู้ทางด้าน
ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่อาศัยอยู่เดิมในตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา และนำมาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในปัจจุบันเพื่อหาแนวทางการ
พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพชุมชนสามเรือนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือน
2. เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และ
วัฒนธรรมของชุมชนสามเรือน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสาม
เรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ชุมชนตำบลสามเรือน
จำนวน 8 หมู่บ้าน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบริบทชุมชนสามเรือน
ในด้านประวัติศาสตร์ บริบทชุมชน โครงสร้างประชากร ผลผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์
ของกลุ่มคน รวมถึงประเพณีและความเชื่อของคนในชุมชน เพื่อนำเสนอแนวทางการ
พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยใช้แนวคิดการศึกษาชุมชน ของ
ยศ บริสุทธิ์ (2558)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามเฉพาะพื้นที่โดยตรง และวิจัยจากเอกสารและข้อมูลทางวิชาการเป็นส่วนประกอบ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์โดยการพรรณนาและสรุปความคิดเห็น มีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น โดยมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลดังนี้

1.1 แหล่งทุติยภูมิ เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ได้แก่ เอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย บทความวารสาร บทความจากการบรรยายของผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ และบทความจากเว็บไซต์ โดยนำเนื้อหาและประเด็นสำคัญที่ศึกษาและรวบรวมได้ มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งปฐมภูมิ

1.2 แหล่งปฐมภูมิ มีวิธีดำเนินการดังนี้

1.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นการศึกษาการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนในหลากหลายด้าน ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชน ผู้นำทางศาสนา ตัวแทนสถานศึกษาในชุมชน ตัวแทนภาคประชาชน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่มและการเปิดเวทีเสวนาในชุมชน

1.2.2 การสำรวจ (Survey research) ใช้แบบสำรวจชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลของบริษัทในสภาพทั่วไปของชุมชน ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนสามเรือน อำเภอบางปะอิน

1.2.3 การจัดเวทีเสวนา มีผู้นำชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้านและตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

1.2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการประชุมร่วมกันของผู้รู้ ผู้นำชุมชน และผู้นำภูมิปัญญาในชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยว

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อรวบรวมและทบทวน ข้อมูลเชิงลึกในรายละเอียดหลักที่ต้องการศึกษาตามข้อมูลจากพัฒนาชุมชนตำบลสาม เรือนที่ได้รวบรวมไว้ในแต่ละหมู่บ้าน

1.3 การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral history) โดยใช้ แบบสัมภาษณ์กับผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเภทของปราชญ์ชาวบ้าน	ชื่อปราชญ์ชาวบ้าน
ปราชญ์ชุมชนตำบลสามเรือน	นายธรรมรัตน์ รื่นบุตร อดีตกำนันตำบลสามเรือน อายุ 62 ปี หมู่ที่ 1
ปั้นลายกนก ลายไทย ซ่อฟ้า	นายสง่า รื่นบุตร อายุ 67 ปี หมู่ที่ 1
ตำนานและความเชื่อ	นายทองอยู่ รื่นถ้อย (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 76 ปี หมู่ที่ 2
นักร้องเรื่องชุมชนบ้านแพบน	นายสอิ่ง รื่นวิชา อายุ 65 ปี หมู่ที่ 3
นักร้องเรื่องชุมชนบ้านขอม	นายละเอียด รื่นปราชญ์ (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 65 ปี หมู่ที่ 4
เครื่องมือประมงพื้นบ้านโบราณ	นายหอม รื่นธนะ อายุ 85 ปี หมู่ที่ 5
ปราชญ์ชุมชนตำบลสามเรือน	นายณัฐพล รื่นถวิล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5
การเพาะเห็ดตับเต่า	นางจันทร์เพ็ญ สังข์หล่อ อายุ 62 ปี หมู่ที่ 5
นักร้องเรื่องชุมชนบ้านโรงเจ้า	นายชอบ ไวยพันทา (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 65 ปี หมู่ที่ 6
การตัดเย็บเสื้อผ้า	นางบังอร วุฒิสุมบูรณ์ อายุ 59 ปี หมู่ที่ 7
น้ำพริกเผาโบราณ	นางแดง บัณชิต อายุ 62 ปี หมู่ที่ 7
นักร้องเรื่องชุมชนเสาวังคา	นางสำรวม เทียนหอม หมู่ที่ 8

2. การตรวจสอบข้อมูล ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธี วิเคราะห์เอกสารว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นใช้การวิพากษ์ 2 รูปแบบ คือ 1) การ วิพากษ์ภายนอก เป็นการตรวจสอบหลักฐานจากเอกสารที่เก็บไว้ในชุมชน พบว่า ข้อมูล ประวัติชุมชนสามเรือนมีการระบุไว้เฉพาะในชุมชน ยังไม่มีการรวบรวมหลักฐานเป็น

เอกสารที่สามารถเผยแพร่สู่สาธารณะได้ เป็นเพียงการเก็บรวบรวมตามคำบอกเล่าของ คนในชุมชนสามเรือนในอดีต รวมถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นส่วนใหญ่เป็น การเชื่อมโยงกับพื้นที่ของอำเภอบางปะอินเป็นหลัก และเชื่อมโยงเรื่องราวผ่านสายน้ำที่ สำคัญ เช่น “คลองโพธิ์” ในส่วนของตำนานความเชื่อต่าง ๆ ในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับเชิง พื้นที่ที่มีหลักฐานชัดเจน โดยบริบทของลักษณะทางกายภาพของชุมชนมีความสัมพันธ์ กับคำกล่าวของปราชญ์ในชุมชน และ 2) การวิพากษ์ภายใน เป็นการตรวจสอบข้อมูลใน เอกสาร พบว่า ข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงเรื่อง เล่าที่ถูกระบุไว้ในเอกสารหลักฐานและรวบรวมไว้ในชุมชนนั้น มีความสัมพันธ์กันกับ ข้อมูลที่ได้รับการรวบรวมและบันทึกไว้ตามเอกสารที่มีอยู่ในชุมชน

สำหรับการตรวจสอบข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า นั้น ใช้รูปแบบการตรวจสอบ คือ มีการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มเวทีเสวนากันภายในชุมชน เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของหลักฐาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและแสดง ความคิดเห็นร่วมกันอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการตรวจสอบหลักฐานภายในของข้อมูล ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

ในส่วนของ การตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกันระหว่างเอกสารและการ สัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่า พบว่า ข้อมูลมีความใกล้เคียงกันและเป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน อาจมีความแตกต่างกันในส่วนของช่วงเวลาที่ย้อนไป และจากการ บอกเล่าสืบทอดกันมา โดยภาพรวมแหล่งข้อมูลจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์โดยผู้นำ และปราชญ์ชุมชนมีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิและแหล่งปฐมภูมิมา วิเคราะห์จำแนกตามหมวดหมู่ตามลำดับความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามกรอบของการสัมภาษณ์และสรุปผลเชิงพรรณนาเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) สภาพทั่วไป ของชุมชนสามเรือน 2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือน และ 3) แนวทางการ พัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

1. สภาพชุมชนสามเรือนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือน มีผลการศึกษาดังนี้

1.1 ด้านสภาพชุมชนและประวัติศาสตร์ชุมชน จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและการสนทนากลุ่ม ชุมชนสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนที่ตั้งมานานแล้ว ตามคำสันนิษฐานของปราชญ์ชุมชนในสามเรือนตั้งแต่หลังการเสียกรุงของอาณาจักรอยุธยา ในสมัยก่อนพวกคนจีน คนฝรั่ง คนขอม คนมอญ รวมถึงคนไทยที่ย้ายถิ่นฐานจากในเขตพระนคร แม้กระทั่งพ่อค้าต่างถิ่นที่มีอาชีพค้าขาย โดยใช้การเดินทางสัญจรทางน้ำ ซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่ที่ล่องมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาและได้ล่องเข้าไปตามลำคลองแยกสาขาต่าง ๆ แวะจอดเทียบท่าพักแรมบริเวณพื้นที่สามเรือนในปัจจุบัน เพื่อตั้งหลักปักฐานในการค้าขายและตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นการชั่วคราวจากการย้ายถิ่นฐานออกมาจากเขตพระนคร ตามคำกล่าวของผู้อาวุโสในท้องถิ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำข้อมูลมาวิเคราะห์กับการอ้างอิงเอกสารของนักวิชาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ถึงการเชื่อมโยงพระนครกับพื้นที่บางปะอินและชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลองสำคัญต่าง ๆ ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวมีการพัฒนาบุกเบิกจากพื้นที่ที่เป็นผืนป่ารกทึบริมคลองโพธิ์ ซึ่งมีการพัฒนาต่อมาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานกันเป็นการถาวรเพื่อใช้ชีวิตชีวิตกันต่อมาในปัจจุบันและมีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ชุมชนสืบทอดกันมา

คำกล่าวขานอีกทางหนึ่งจากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ที่บอกต่อกันมา ตามหลักฐานแหล่งที่มาของตำบลและหมู่บ้าน ตำบลสามเรือน สันนิษฐานได้ว่า ในสมัยก่อนหน้านั้น สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีความรุ่งเรือง พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูกและเป็นที่อยู่อาศัย และเป็นที่หลบซ่อนของพวกโจรปล้นทรัพย์ที่หนีเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้ามาหลบซ่อนตัว ซึ่งมีความสงบเงียบ มีผู้คนเข้ามาปลูกบ้านพักที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ ตามลำคลอง อาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มมีกลุ่มคนไทย คนจีน คนญวน และคนขอม การประกอบอาชีพทำตามความถนัดของแต่ละคน แต่ละหมู่บ้านของคนสมัยนั้น ส่วนใหญ่เพาะปลูกพืชและทำการเกษตร สภาพของ

พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ราบลุ่ม มีป่าไม้หนาทึบ มีลำคลองคดเคี้ยว เรียกกันว่าคลองข้าวבוד (คลองโพธิ์ในปัจจุบัน) ซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ นานาชนิด ต้นไม้ น้ำ พืช น้ำ เช่น ต้นสนุน จิก ทองหลาง แพงทวย มะดัน มะกอกน้ำ สะตือ ก้านเหลือง กระทุม สะแก ที่มีขึ้นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีอีกตำนานหนึ่งกล่าวไว้ว่า ประวัตินี้มีมาในสมัยนั้น แต่เดิมที่ศูนย์รวมของชุมชนคือวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน “บ้านหลวง” ต่อมากลายเป็นวัดร้างทำให้ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างวัดขึ้นมาใหม่ที่เดิม คนละฝั่งคลอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ที่บ้านสาม เรือน มียายเรือน/ยายบุญเรือน เป็นผู้บริจาคที่ดินเรือนให้สร้างวัดขึ้นใหม่ จำนวน 3 หลัง ปลูกเป็นกุฏิ ศาลา และหอสวดมนต์ เมื่อปี พ.ศ.2403 ชาวบ้านจึงได้นิมนต์พระมาจำ พรรษา ดูแลวัด และเป็นครูสอนหนังสือให้แก่ชาวบ้าน จนกระทั่งหลวงพ่อก้าวได้เดินทาง ุดงค์มา และจำพรรษาอยู่ที่วัดสามเรือน ต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดสามเรือน และ กลายเป็นพระรูปหนึ่งที่มีความสำคัญกับชุมชนสามเรือนจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ในสมัยก่อน ยังไม่มีการตั้งชื่อตำบลแต่อย่างใด พอมาในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้จัดระเบียบการปกครองเกี่ยวกับการ ปกครองหมู่บ้านและตำบล เป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน เมื่อปี พ.ศ.2435 ซึ่งเป็นที่มา ของหมู่บ้านและชื่อตำบลสามเรือน

ตำบลสามเรือน แต่เดิมนั้นมีลักษณะเป็นสังคมที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในกลุ่ม อย่างใกล้ชิด ต่อมามีคนจำนวนเพิ่มขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ก็มากขึ้น ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อยู่รวมกันเป็นหลักแหล่งมากขึ้น จากหลักฐานพอสันนิษฐานได้ว่า การที่มีการแบ่งการปกครองเป็นหมู่บ้านเป็นตำบล มักเรียกชื่อกันไปตามลักษณะพื้นที่ และตัวบุคคล (บ้านหลวง บ้านขอม บ้านโรงเจ้า บ้านกันอ่าว บ้านแพน บ้านเสาวังคา บ้านเทโพ บ้านคังระกำ)

1.2 ด้านประเพณีและผลผลิตของชุมชน จากการจัดเวทีเสวนาชุมชนในงาน วันลอยกระทงประจำปีและการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน แสดงให้เห็นว่า ประเพณีสำคัญในแต่ละเดือนของชุมชน มีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ติดกัณฑ์เทศน์

ด้วยดอกบัวเพื่อนที่วัดสามเรือน ส่วนในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของทุกปีมีงานแห่ขบวน หลวงพ่อแก้วศักดิ์สิทธิ์ สรงน้ำพระรอบตำบล การหบน้ำมาสรงน้ำหลวงพ่อกแก้ว สรงน้ำ พระ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ มีการละเล่นในท้องถิ่น ในช่วงวันพืชมงคลมีกิจกรรมหว่านข้าว ปลูกตามประเพณีโบราณ เช่น พิธีหลวงแรกนา สำหรับกิจกรรมที่ถือเป็นกิจกรรมส่งเสริม การเกษตรอีกอย่างหนึ่งคือ งานวันเห็ดตำบลต่างที่สามเรือนที่จัดในช่วงเดือนมิถุนายน หรือเดือนกรกฎาคมของทุกปี มีการสาธิตการทำอาหารจากเห็ดตำบลเห็ด การประกวด อาหารจากเห็ดตำบลเห็ด มีการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของ ท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงการให้ความรู้ในการเพาะปลูกเห็ดตำบลอีกด้วย ในช่วง วันเข้าพรรษามีกิจกรรมตักบาตรทางน้ำ มีการกวนกระยาสารทในช่วงประเพณีสารท เดือน 10 ในช่วงออกพรรษามีกิจกรรมการห่อข้าวต้มใบลำเจียก ข้าวต้มลูกโยน ข้าวต้ม มัด รวมถึงการแข่งขันเรือพื้นบ้าน สำหรับช่วงเวลาในแต่ละปีที่สำคัญอีกประเพณีหนึ่งคือ ประเพณีลอยกระทงในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 มีการจัดงานวันลอยกระทงตาลปีตร มีการไหว้พระขอพรตามประเพณี มีประเพณีอาบน้ำคนเฒ่า ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของ ชุมชนที่กำลังอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงความสำคัญอย่างจริงจัง มีกิจกรรมสาธิตการทำกระทงจากต้นตาลปีตร และการประกวดกระทงที่ทำจากต้น ตาลปีตรและต้นโสน

ชุมชนสามเรือนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และมีการ ประกอบอาชีพรับจ้างอยู่บ้าง รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร มีรายได้เสริมจาก ภาคการเกษตรคือการรับจ้างใช้แรงงานในท้องถิ่น การรับจ้างเย็บเสื้อผ้าโหลทั้งเสื้อผ้า เด็กจนถึงเสื้อผ้าผู้สูงอายุ ชุมชนสามเรือนเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตแบบ ท้องถิ่นที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ละครอบครัวมีทั้งลักษณะแบบครอบครัวใหญ่ แบบโบราณและครอบครัวเดี่ยวในแบบปัจจุบัน มีการปลูกบ้านในบริเวณพื้นที่สแคว ไกล่เคียงกัน มีต้นไม้เป็นรั้วแทนกำแพงบ้าน ชุมชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมภายใต้ ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมในสมัยก่อน หมู่บ้านมีลักษณะแตกต่างกันตามพื้นที่ และมีการดูแลรับผิดชอบของผู้นำกลุ่มในชุมชน คนในชุมชนสามเรือนมีวัฒนธรรม ประเพณีพื้นฐานที่คอยยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ในท้องถิ่นของสามเรือน

1.3 ด้านความเชื่อและความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในชุมชน จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึก แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์สำคัญที่โดดเด่นมากที่สุดคือการให้ความสำคัญต่อชุมชน ซึ่งสังเกตจากการจัดกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือกันส่วนมาก และมีประเพณีท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่จะเป็นอดีตผู้นำชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความศรัทธาต่อหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีความเชื่อมั่นต่อความเชื่อเก่าแก่และตำนานที่สืบทอดกันมาจากอดีต เช่น ประเพณีการอาบน้ำคืนเพ็ญในวันลอยกระทง การทำบุญสลากภัต การสักการะหลวงพ่อแก้ววัดสามเรือน การลอยกระทงตาลปัตร เป็นต้น (พระอธิการสามารถ กิตติญาโณ, 2562) สิ่งทีกล่าวนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ชี้ให้เห็นความเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมสัมพันธ์กับวิถีริมคลอง ได้เห็นความสัมพันธ์ของคนกับภูมิวัฒนธรรมในอดีต คนในชุมชนสามเรือนมีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยา มีเรื่องเล่าหรือตำนานที่กล่าวขานกันมาตั้งแต่อดีต ผู้อาวุโสและผู้นำในชุมชนพยายามส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการสืบทอดการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เช่น การตั้งชื่อหมู่บ้าน การตั้งชื่อนามสกุล ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณที่เกี่ยวข้องกับประมงพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาในอดีต

สำหรับประเพณีกิจกรรมสำคัญในชุมชนมีระบุไว้ตามกิจกรรมที่มีการกำหนดไว้ในปฏิทินของชุมชนนั้น ช่วงเวลาที่สำคัญของการจัดกิจกรรมมีความหลากหลายทางด้านประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ควรปลูกฝังและสร้างองค์ความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่นเดียวกับกิจกรรมงานวันเห็ดดับเต่างามที่สามเรือนที่จัดติดต่อกันมาหลายปีแล้ว เพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมที่นอกเหนือจากการทำนาและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย ทำให้ชุมชนสามเรือนมีความพร้อมและศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้วเพียงแต่ยังไม่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีเรื่องเล่าท้องถิ่นและตำนานความเชื่อต่าง ๆ อยู่พอสมควร

2. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนสามเรือน มีผลการศึกษาดังนี้

จากการสัมภาษณ์และสำรวจพื้นที่ในชุมชนสามเรือนถึงความพร้อมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมให้กับชุมชน และเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากคำบอกเล่าของปราชญ์ชุมชนกับเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ประวัติของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนในอดีต ตำนานเรื่องเล่าของชุมชน ความเชื่อโบราณ กิจกรรมในชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสามเรือนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางโดยวิเคราะห์จากศักยภาพขององค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวในชุมชนสามเรือนได้ดังนี้

2.1 ศักยภาพด้านประวัติศาสตร์ชุมชน จากการศึกษาพบว่าชุมชนสามเรือนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประวัติที่มาของชื่อ “ชุมชนสามเรือน” ที่มีความหมายในเรื่องของชาติพันธุ์ของคนสามชาติในยุคหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ยุคนี้ แสดงให้เห็นถึงการย้ายถิ่นฐานความเจริญจากในเมืองพระนครออกมาอยู่ในถิ่นชนบทที่อยู่ตามริมแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับในเมือง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ติดตัวมากับผู้เดินทางอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากแหล่งอื่น ซึ่งมีหลักฐานที่ค้นพบในเรื่องการตั้งชื่อหมู่บ้านในแต่ละหมู่ทั้ง 8 หมู่ของชุมชนสามเรือน ที่มีเรื่องราววิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ตามลักษณะทางกายภาพของชุมชน ตามลักษณะของกลุ่มคนในแต่ละหมู่ ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างภูมิวัฒนธรรมกับลักษณะเฉพาะของผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานมาและสัมพันธ์กับสภาพจริงของพื้นที่ด้วย (บ้านขอม บ้านโรงเจ้า บ้านหลวง บ้านแพน บ้านกันอ่าว บ้านเสาวังคา บ้านสามเรือน บ้านเทพ)

ชุมชนสามเรือนยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มคนในชุมชนยังมีการดำเนินวิถีชีวิตในแบบดั้งเดิมอยู่บ้างในช่วงเทศกาล และชุมชนมีการกำหนดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญตามปฏิทินประจำปี เช่น ประเพณีอาบน้ำคืนเพ็ญวันลอยกระทงในช่วงเดือน 12 กิจกรรมแห่หลวงพ่อก้าวรอบตำบลในวันสงกรานต์ในช่วง

เดือน 4 กิจกรรมการหว่านข้าวปลูกตามประเพณีแบบโบราณในวันพืชมงคลในช่วงเดือน 5 กิจกรรมการตักบาตรทางน้ำในช่วงวันเข้าพรรษาในช่วงเดือน 7 กิจกรรมการทอข้าวต้มลูกโยนในวันออกพรรษาในช่วงเดือน 10 และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ ที่สำคัญตามที่กำหนดไว้ในปฏิทินกิจกรรมของชุมชน ซึ่งในแต่ละกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์นั้น สามารถผสมผสานกับการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาอยู่เดิมแล้วคือการท่องเที่ยวชุมชนแบบเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวชุมชนแบบเชิงนิเวศนับเป็นจุดเด่นของชุมชนสามเรือนแห่งนี้ โดยเฉพาะกิจกรรมการจัดงานวันเห็ดตับเต่างามที่สามเรือนที่มีการดำเนินการจัดงานมาเป็นปีที่ 8 แล้ว แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมอยู่แล้ว ทั้งที่พักแบบโฮมสเตย์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพียงแต่ชุมชนสามเรือนยังขาดการเก็บบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อเผยแพร่เป็นองค์ความรู้หรือสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อสร้างฐานการศึกษาเรียนรู้ในชุมชน และนำไปถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยวผ่านการเล่าเรื่องชุมชน โดยใช้ปราชญ์ชุมชนและผู้อาวุโสที่มีความรู้และได้รับรู้วิถีชีวิตในยุคสมัยนั้น และพยายามสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชนในการอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเก่าเพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากเดิมและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายออกไปจากเดิมและเป็นเอกลักษณ์ที่คงอยู่ยั่งยืนในชุมชนได้

จากการศึกษาชุมชนเพื่อหาแนวทางในการท่องเที่ยวนั้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากเดิมอยู่แล้ว เพียงแต่ขยายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านประวัติศาสตร์ชุมชนด้วย และควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดและได้ใช้ความรู้นั้นในการนำเสนอต่อกันท่องเที่ยวในรูปแบบการนำเที่ยวแบบการเล่าเรื่องชุมชนหรือเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตแบบใหม่ใส่ใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนสามเรือน ควรสร้างกิจกรรม

ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น รวมถึงการสร้างหรือปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนให้มีบริเวณและสภาพแวดล้อมแบบในอดีต สร้างภาพลักษณ์ในแบบชุมชนดั้งเดิม โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนไปจากเดิม

2.2 ด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน จากการศึกษาพบว่าควรมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้แก่คนในชุมชน ท้องถิ่นและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ในเรื่องบริบทของชุมชนสามเรือนแต่ดั้งเดิม ประวัติความเป็นมาของชุมชน รวมถึงมีการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเรื่องราวของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการอำนวยความสะดวกสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรจะได้รับ เช่น ร้านอาหาร ประจำชุมชน จุดแวะซื้อของฝากของชุมชน จุดบริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ การเข้าถึงของเส้นทางไปยังชุมชน ป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยว ความปลอดภัยในชุมชน เป็นต้น รวมถึงควรมีการนำเสนอเป็นวิถีทัศนียภาพในการแนะนำชุมชนก่อนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจริงเพื่อเป็นการสร้างเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและตระหนักถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างคุณค่าของชุมชนผ่านการท่องเที่ยว

จากการสำรวจความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ชุมชนมีกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องในด้านนี้อยู่แล้ว โดยเริ่มจากศูนย์รวมทางประวัติศาสตร์ชุมชน เช่นที่วัดสามเรือนที่เป็นจุดหมายสำคัญในเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตที่จะเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ อีกสถานที่หนึ่งคือแม่น้ำลำคลองโดยเฉพาะคลองโพธิ์ที่มีบ้านเรือนทรงไทยแบบโบราณของชุมชนในแต่ละหมู่บ้านที่ยังมีหลักฐานการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตที่มีการบันทึกเก็บไว้และสามารถนำออกมาเป็นเรื่องราวในการเล่าเรื่องเชื่อมโยงชุมชนกับประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในสมัยก่อนได้ ในแต่ละหมู่บ้านมีจุดรวมพลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้น การเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านไม่น่าจะมีปัญหามากนัก ชุมชนต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เริ่มจากผู้นำชุมชน ภาครัฐและภาคประชาชน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอยู่แล้ว ถือเป็นจุดเด่นโดยตำแหน่งหน้าที่ในสายข่าวบริการชุมชนและในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านมีแนวคิดที่จะพัฒนาพื้นที่ในชุมชนสามเรือน โดยเริ่มจากบ้านเทพโพในพื้นที่หมู่ที่ 5 ของตนเองก่อน และเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียงในแต่ละหมู่บ้านไปสู่ภาพรวมของชุมชนสามเรือนทั้งหมด หรืออาจเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายนอกชุมชนเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ตามรอยเดิมในอดีต พร้อมกับสร้างเรื่องราวที่มีอยู่เดิมเข้าไปในเส้นทาง เช่น คลองโพธิ์เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำที่เชื่อมโยงหลายชุมชนในพื้นที่บางปะอิน รวมถึงการสร้างจุดท่องเที่ยวสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละแบบ จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ควรสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนสามเรือนว่ามีกลุ่มใดบ้าง เช่น เยาวชน วัยทำงาน ผู้สูงอายุ ครอบครัว หมู่คณะ กลุ่มเพื่อน โดยนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มนั้นชุมชนต้องสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มในรูปแบบที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ศักยภาพของชุมชนต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกในการฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติม สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนั้น กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแบบประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต้องมีการสร้างเรื่องราวแบบการเล่าเรื่องชุมชน (Story telling) สร้างความรู้สึกรักให้มีความค่าน่าสนใจในการรับฟัง ควรจัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์เป็นคู่มือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น คู่มือ แผ่นพับ และบอร์ดเล่าเรื่องแบบอินโฟกราฟิก (Infographic) ควรสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอข้อมูลเก่าแก่แต่มีการนำเสนอแบบสมัยใหม่ ทำให้เรื่องเล่าในอดีตมีความทันสมัยและน่าติดตาม ถือเป็น การนำเสนอวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่อดีตที่มีประวัติความเป็นมาและเรื่องราวเรื่องเล่าในสมัยโบราณในรูปแบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนสามเรือนในเรื่องการตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อน ชาวต่างชาติที่เป็นเสมือนคนพื้นถิ่นในอยุธยาที่อพยพมาหลังการเสียกรุงครั้งสุดท้ายได้สืบสกุลลง ในสมัยนั้นชาวจีน ชาวฝรั่ง ชาวขอม และชาวมอญ รวมถึงชาวไทยที่ย้ายถิ่นฐานจากในเขตพระนคร ซึ่งตรงกับเอกสารในวารสารวิชาการอยุธยาศึกษา เรื่อง “อยุธยา เมืองท่านานาชาติ” (อึ้งศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2551) กล่าวว่า “ประมาณว่าอยุธยามีประชากรที่อาศัยอยู่ในและนอกกำแพงเมืองราว 150,000 คน โดยนับรวมชาวจีน มอญ ลาว เขมร จาม พม่า ที่ถือว่าเป็นประชากรส่วนหนึ่งของอยุธยา” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเดินทางสัญจรทางน้ำโดยการล่องมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาและล่องเข้าไปตามลำคลองสาขาย่อยต่าง ๆ แวะจอดเทียบท่าพักแรมในบริเวณพื้นที่ที่เหมาะสมอย่างชุมชนสามเรือนในปัจจุบัน เพื่อตั้งหลักปักฐานในการค้าขายและตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นการชั่วคราวจากการย้ายถิ่นฐานออกมาจากเขตพระนคร จากคำกล่าวข้างต้นนี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของวิถีชีวิตชุมชนเมืองที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของความเป็นอดีตของชุมชนสามเรือน ก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการทำธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะการค้าขายที่ดิน หมู่บ้านจัดสรร และธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมากมายในชุมชนทำให้เกิดผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ชุมชนสามเรือนยังคงมีลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่คือ มีความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิมริมคลอง มีต้นไม้ สายน้ำที่คดเคี้ยวคูขนานกับความทันสมัยในการเดินทางเข้าถึงชุมชนมีการสร้างถนนในพื้นที่ชุมชนปัจจุบัน การรักษาส่วนที่เป็นโบราณท้องถิ่นดั้งเดิมและเป็นจุดสำคัญของชุมชน แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังเป็ศูนย์กลางในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตชุมชนแบบเดิม และผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สามารถทำลายเอกลักษณ์ของชุมชนจนหมดสิ้นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ บริสุทธิ์ (2558) ที่กล่าวว่า “การศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาค้นคว้าหรือหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนหรือการจัดการชุมชนต่อไป

สำหรับการตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเริ่มต้นเป็นชุมชนริมคลองโพธิ์เหมือนกับชุมชนริมคลองทั่วไปในเขตที่ราบลุ่มภาคกลางทั่วไป แต่การใช้เส้นทางริมคลองของชุมชนสามเรือนเพื่อการสัญจรและการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนใหม่มีจำนวนลดลง เนื่องจากลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของริมคลองไม่เหมาะสมกับการสร้างบ้านเรือน และมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการแหล่งน้ำของชุมชน กอปรกับชุมชนเมืองขยายตัวเข้ามาทำให้การตั้งบ้านเรือนเน้นความสะดวกสบาย เป็นรูปแบบการสร้างบ้านจัดสรรไม่ใช่บ้านทรงไทย ยกสูงเหมือนโบราณ อีกทั้งรูปแบบและวิธีการก่อสร้างมีความแตกต่างจากเดิมออกไปตามหลักทางสิ่งปลูกสร้างในปัจจุบัน ในส่วนของวิถีชีวิตชาวชุมชนสามเรือนยังต้องพึ่งพาอาศัยวิถีชีวิตริมน้ำเป็นแกนหลักสำคัญแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงของบ้านพักอาศัยในชุมชน ผู้คนบางกลุ่มที่มีบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมคลองพยายามย้ายมาอยู่บริเวณที่อยู่ใกล้กับถนนสายหลักของชุมชนเพิ่มขึ้น เอกลักษณ์ของบ้านเรือนไทยที่อยู่ริมน้ำได้ถูกลดลงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นบ้านก่ออิฐถือปูนเพื่อความแข็งแรงของรากฐานที่อยู่ในที่ราบลุ่มดินอ่อน แต่ยังมีให้เห็นบ้านทรงไทยแบบใหม่ครึ่งปูนครึ่งไม้ที่ยังคงสภาพคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตริมน้ำในอดีต

ความสอดคล้องของวิถีชีวิตในชุมชนสามเรือนที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2559) ที่กล่าวว่า “เมื่อในยามน้ำมากจนเป็นอุทกภัยทั้งคลองคูเมืองด้านเหนือและคู่อื่นที่มีหน้าที่ระบายน้ำและกระจายน้ำเข้าทุ่งเพื่อไม่ให้น้ำเข้าไปในพระนคร โดยกระจายน้ำผ่านคลองขุดที่แยกออกจากคูเมืองไปทางทิศเหนือเข้าทุ่งภูเขาทอง ทุ่งขวัญ และทุ่งแก้ว คลองเหล่านี้มีวัดอยู่บริเวณปากคลองทั้งสิ้น เช่น คลองสระบัวกับวัดหน้าพระเมรุ ในขณะที่ทางทิศตะวันออกมีทุ่งหันตราและทุ่งพระอุทัยอันเป็นทุ่งรับน้ำที่สำคัญที่สุดของแม่น้ำป่าสัก สำหรับทุ่งพระอุทัยก็ต้องกล่าวถึงคลองบ้านสร้างและคลองโพธิ์ที่น้ำไหลไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่เกาะพระเหนือเกาะบางปะอิน” ในบทความที่เขียนขึ้นมาจากการเสวนาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จากคำกล่าวที่สอดคล้องกับความสำคัญของทุ่งรับน้ำและคลองต่าง ๆ นั้น ทำให้ได้เห็นถึงการเดินทางสัญจรไปมาในขณะนั้นว่ามีแม่น้ำลำคลองเป็นจำนวนมากล้วนมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชน คนในชุมชน รวมถึงการดำเนินชีวิตในกลุ่มคนแต่

ละเชื่อชาติที่ประวัติชุมชนสามเรือนได้กล่าวถึง ไม่ว่าจะ เป็นชาวจีนที่ถือเป็นพ่อค้าคนสำคัญในสมัยนั้น ชาวมอญที่มีประวัติความเป็นมากับพระนครศรีอยุธยาอันยาวนาน รวมถึงชาวขอมที่ไม่ต้องพูดถึงก็ต้องนึกถึงอยู่เก่าก่อนตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ยังไม่รวมชาวคริสต์ ชาวแขก ที่ย้ายถิ่นฐานกันออกมาหลังจากที่กรุงแตก และบางพื้นที่ของสายน้ำที่พัดผ่านมานั้นบางสายน้ำ กลางน้ำ ต้นน้ำ ก็ยังเป็นเส้นเลือดใหญ่ของชุมชน ผู้คนทุกชนชั้นไม่เว้นแม้แต่ชนชั้นของกษัตริย์ที่มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ ดังคำกล่าวของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2560) ที่กล่าวว่า “คลองกระมังและทุ่งพระอุทัยมีความเกี่ยวข้องกับการเป็นสถานที่ประสูติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ผู้เป็นพระมหากษัตริย์องค์สำคัญในสมัยอยุธยาตอนกลาง คือตั้งแต่ พ.ศ.2000 ลงมา อันเป็นเวลาที่อยู่อาศัยเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเล” ซึ่งมีความสอดคล้องในเรื่องของความเจริญทางการค้าที่มีการค้าขายกันกับประเทศต่าง ๆ ผ่านทางแม่น้ำ ลำคลอง รวมถึงทะเลด้วย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสายน้ำที่ชุมชนชาวสามเรือนในสมัยนั้นก็คงไม่ต่างอะไรกับยุคปัจจุบันที่ต้องสร้างจิตสำนึก เอาใจใส่ ดูแล สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสายน้ำกันต่อไป

สำหรับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือนที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนที่มีตำนานเรื่องเล่ามากมาย เช่น ตำนานการเรียกชื่อของแต่ละหมู่บ้าน บ้างเกิดจากการอพยพของกลุ่มคน นอกจากนี้ยังปรากฏศาสนสถานคติความเชื่อในหลายศาสนา ทั้งพุทธ คริสต์ พราหมณ์ รวมถึงพิธีกรรมพื้นถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเชื่อและความผูกพันกับการเดินทางทางน้ำในพิธีอาบน้ำคั้นเพ็ญ ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เล่าเรื่องราวย้อนเวลากลับไปในช่วงเวลาเหล่านั้น รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมโบราณที่ชุมชนพยายามอนุรักษ์รักษาไว้ โดยการจัดกิจกรรมชุมชนตลอดทั้งปี ตามการกำหนดปฏิทินกิจกรรมในชุมชนระบุไว้ อาทิ การสร้างน้ำพระพุทธรูปคู่บ้านคู่ชุมชน เช่น หลวงพ่อแก้ววัดสามเรือน หรือผู้อาวุโสปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน การหว่านข้าวเสกในวันพีชมงคล การลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ วันพระสำคัญ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่มีต่อชุมชน

และมีผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มี
 นโยบายเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อสะท้อน
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนให้ทั้งคนในและคนนอกได้รู้จัก และสร้างความยั่งยืน
 ให้กับชุมชนอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินการของชุมชนที่ได้ศึกษานี้มีความสอดคล้องกับคำ
 กล่าวที่ว่า “ประวัติศาสตร์คนใน” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560)

ในด้านความพร้อมของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และ
 วัฒนธรรม พบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหมู่บ้านเชิงนิเวศอยู่ก่อนนั้น ทำให้ชุมชนมีสิ่ง
 ดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือวิถีชีวิตริมคลองโพธิ์ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับ
 หัตถ์ตบเต่า กิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำ การเรียนรู้เกษตรแบบผสมผสานตามแนว
 เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่ การนำวัตถุดิบในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึง
 กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญสมหญิง พลเมืองดี
 และคณะ (2559) ที่แสดงให้เห็นว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนมีการพัฒนามา
 ระดับหนึ่งแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีหลากหลายในเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน การเล่าเรื่อง
 การสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์พื้นถิ่นดั้งเดิมของสามเรือน การสร้างเรื่องราวเพื่อ
 นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาใน
 อนาคต การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิต
 จากการสัมผัสจริง มีปราชญ์ท้องถิ่นมาอธิบายหรือบรรยายให้ความรู้ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น
 การกำหนดรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และ
 วัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่จะสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วน
 สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

อย่างไรก็ตาม ชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานนับหลายร้อยปีนั้น ย่อมต้อง
 มีเรื่องราวและตัวละครที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนั้น สิ่ง
 สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับชุมชนก็คือการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความเชื่อมั่น
 ภายในชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและหน่วยงานระดับที่สูงขึ้น
 เช่น ระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ ในเชิงนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวท้องถิ่น
 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับล่าสุดที่ระบุไว้ว่า “ควรต้องเข้ามาส่งเสริม

และพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างยั่งยืน และทำให้ชุมชนดำเนินการได้ด้วย
ชุมชนเอง”

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาบริบทชุมชนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนสามเรือน อำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้เห็นว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลด้าน
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ต้องสร้างการเรียนรู้ในชุมชนให้เห็นความสำคัญของประวัติ
ความเป็นมา ก่อให้เกิดความตระหนักในวิถีชีวิตชุมชนของตนเอง ถือเป็น การสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบในชุมชน บูรณาการร่วมกันจาก
ปัจจุบันมุ่งไปสู่เรื่องราวในอดีต ซึ่งต้องใช้เวลาในการสร้างความตระหนักรู้ย้อนกลับไป
เพราะถือว่าการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบชุมชนรุ่นใหม่ย้อนไปแบบเก่าชุมชนดั้งเดิม
แต่จะอย่างไรให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสร้างรายได้ให้กับ
ชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน

ข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยเฉพาะจากการลงพื้นที่
ของผู้ว่าราชการจังหวัดและพัฒนาชุมชนจังหวัด รวมถึงการจัดงานของภาคีเครือข่าย
อุตสาหกรรมจังหวัดในพื้นที่สามเรือนนั้น ทำให้เห็นความพร้อมและศักยภาพของชุมชน
โดยภาพรวมจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้บุคคลและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องภายในชุมชนต้องสร้างกระบวนการและระบบการพัฒนาชุมชนในแบบวิถีใหม่ใน
อนาคต ชุมชนควรกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ภายในชุมชน เพื่อหน่วยงานผู้มี
อำนาจในชุมชนจะได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เหล่านั้นให้เป็น
ประโยชน์กับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อไป

จากการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนสามเรือน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. คณะกรรมการชุมชนและผู้นำชุมชนทุกระดับของหมู่บ้านควรเพิ่มการสร้าง
เครือข่ายชุมชนและทำความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนทุกหมู่บ้าน เมื่อชุมชนจะพัฒนา
เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2. การจัดอบรมหลักสูตรการเล่าเรื่องชุมชน การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น นักเรียนในชุมชนเป็นยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำชุมชน การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี จิตวิทยาการบริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับการท่องเที่ยวในชุมชน

3. ชุมชนควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีความสอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงมีความสัมพันธ์กับเรื่องราวเรื่องเล่าในอดีต โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาในชุมชนและควรมีการจัดทำแผนการรองรับนักท่องเที่ยว แผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน แผนการบริหารความเสี่ยงในชุมชนจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น ปัญหาการบริหารจัดการแม่น้ำลำคลอง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสาธารณสุข เป็นต้น

4. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารและข้อมูลสารสนเทศทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

5. ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนต้องมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนของตนเองด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลในระดับของตนเองที่ทุกคนยอมรับได้และไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง. (2559). **แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง (พ.ศ. 2560-2564)**. พระนครศรีอยุธยา: คณะกรรมการ.
- จันทร์ธนา แก้วลี. เจ้าพนักงานชุมชนปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน. สัมภาษณ์, 2562.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). **การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

- চারঙ্গকীর্ষী পেত্রলেখকনন্দী. (2551). **อยุธยา เมืองท่านานาชาติ. วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา, 41-43.**
- บุญสมหญิง พลเมืองดี และคณะ. (2559). **แผนการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(3), 167-177.**
- พระอธิการสามารถ กิตติญาโณ. **เจ้าอาวาสวัดสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สัมภาษณ์, 2562.**
- ภัทรพร จันตะนี. (2557). **การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเห็ดดับเต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.**
- ยงยุทธ ชูแ้วน. (2551). **ครึ่งศตวรรษแห่งการค้นหาและเส้นทางสู่นาคตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- ยศ บริสุทธิ์. (2558). **การศึกษาชุมชน: แนวคิดฐานการวิจัยและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**
- วณิฎา ศิริวรสกุล และวัชรินทร์ อินทพรหม. (2559). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 42-49.**
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2553). **กรุงศรีอยุธยาของเรา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มติชน.**
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2560). **ลุ่มน้ำเจ้าพระยา: รากเหง้าแห่งสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.**
- ศรีศักร วัลลิโภดม และวัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ. (2556). **เพื่อแผ่นดินเกิด. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.**
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2559). **แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2561-2564). พระนครศรีอยุธยา: สำนักงาน.**

- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2562). สุวรรณภูมิในอาเซียน: เรือพระราชพิธีกรุงศรีอยุธยาล่องไป
ทำพิธีกรรมบางปะอิน. กรุงเทพฯ: มติชนออนไลน์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). วิธีสู่ชุมชนพอเพียง. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์. (2561). การจัดการชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.